

OCKSÅ ETT JUBILEUM

Av Bernt Rutström, Bodträskfors

I år, 2012, är det 200 år sedan en märklig process skakade Edeforsbygden och dess människor. Både harads- och svartlåbor var indragna tillsammans med ett flertal andra i älvdalen. Det förhöll sig nämligen så, att en andlig väckelse bröt fram i byarna och bonden Olof Palmgren från Svartbyn ansågs som upphovet till den. Därför har den kommit att kallas ”Palmgrenska väckelsen”.

Detta var under det s.k. konventikelplakatets dagar, en förordning från 1726 som förbjöd konventiklar (bönemöten) i hemmen, med undantag för familjeandakter. Enligt den tidens tänkesätt var det nödvändigt att slå vakt om ”enhet i religionen för samhällets fortbestånd”. Man bör betänka att vid den här tiden tillhörde Edeforsbygden Luleå socken och haradsborna hade hela åtta mil till kyrkan i Gammelstad!

Hans Hansson från Svartlå hörde till dem som upplät sitt hus för Palmgren och kom eftersom att bli den ledande för gruppen där. Bland dem fanns inspektorn vid Svartlå bruk, Olof Mikael Sundberg med hustru samt några till. Dessa samlingar kom att väcka ont blod hos somliga och en anmälan kom till stånd.

Det blev en process som varade i nära 5 år, alltså mellan 1812 och 1817, som även utmynnade i en hård dom med höga böter. Förutom dessa böter skulle Olof Palmgren samt Hans Hansson och Per Vallin från Svartlå, göra offentlig avbön inför prästerskapet. En besvärsskrivelse med sammanlagt 97 underskrifter inlämnades till Hovrätten. Dessutom borgade haradsborna ”en för alla och alla för en” för de böter som Svea Hovrätt eventuellt skulle komma att utdöma.

Utslaget föll den 15/11 1816 och mildrade tingsrättens dom i vissa avseenden. Den offentliga avbönen slopades och böterna mildrades och i brist på tillgångar kunde de få bytas mot 24 dagars fängelse ”vid vatten och bröd”. Då hade Olof Palmgren varit död i över ett år. Domen överklagades igen och utslaget från Högsta domstolen kom 5/2 1817 med fastställande av Hovrättens domslut.

Betalades böterna eller sonades de med fängelse? Åtkomliga handlingar ger ingen ledtråd. Processen verkar dock ha skadat kyrkans anseende i bygden och redan 1830 delades församlingen i två, och ur den norra, Överluleå, kom Edefors att avknoppas år 1888.

Källor, i huvudsak: Ewert Aronsson. Anteckningar till den Palmgrenska väckelsen i Edeforsbygden. Publicerad i Glimtar från Edeforsbygden 1968.